

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Demokratiska folkrepubliken Korea (Nordkorea) 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Demokratiska folkrepubliken Korea (hädanefter Nordkorea) har en repressiv politisk regim som begår grova, omfattande och systematiska kränkningar av de mänskliga rättigheterna. 2013 upprättade FN:s råd för mänskliga rättigheter en undersökningskommission (COI) för Nordkorea som 2014 rapporterade om omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter, varav vissa så grova att de kan betecknas som brott mot mänskligheten. Nordkorea samarbetade inte med kommissionen och den släpptes inte in i landet.

Det politiska systemet medger inga möjligheter för medborgarna att delta i eller påverka den politiska beslutsprocessen. Parlamentsval hålls var femte år men betraktas av omvärlden vara varken fria eller rättvisa. Den dominerande politiska kraften är det Koreanska arbetarpartiet och någon politisk opposition i normal bemärkelse förekommer inte.

Enligt omfattande och samstämmiga uppgifter utsätts politiskt oliktankande och andra för övergrepp. Ett utbyggt system av politiska fångläger uppskattas hysa 80 000 till 120 000 fångar. Enligt vittnen och offer förekommer i dessa läger misshandel, tortyr, våldtäkt, tvångsabort, svält och avrättningar. COI uppskattade att flera hundra tusen fångar dött i de politiska fånglägren under de senaste 50 åren.

Rättsväsendet är i praktiken inte oberoende och flera av dess funktioner används för att skydda systemet mot individen, snarare än för att skydda individen mot staten. Det förekommer att rättegång inte hålls utan att straff fastställs direkt av säkerhetsministeriet. Kollektiv bestraffning av en dömd

persons familj tillämpas regelbundet. Dödsstraff förekommer och verkställs kontinuerligt och ibland offentligt.

Statens kontroll av media och information är näst intill total och det finns inga indikationer på förbättringar i fråga om yttrande- och pressfrihet. Användningen av mobiltelefoner har ökat men åtkomsten till internet förblir begränsad till en ytterst liten krets inom elitens högsta skick.

Officiellt råder full sysselsättning. Utöver ordinarie arbete mobiliseras medborgarna tvångsmässigt till politiska studier och manuellt arbete i syfte att kontrollera befolkningen och upprätthålla landets ekonomi. Arbetsförhållandena i fånglägren är svåra och farliga.

Kvinnor spelar en underordnad roll i det nordkoreanska patriarkala samhället och innehar endast undantagsvis högre positioner. Kvinnor dominerar dock de marknadsliknande aktiviteter som äger rum.

Rättigheterna och möjligheterna för personer med funktionsnedsättning har gradvis förbättrats de senaste cirka fem åren, men bristen på hjälpmedel och tillgänglighet hindrar likväl att dessa personer integreras i samhället.

Statsmaktens strikta kontroll över medborgarna och över all information gör det mycket svårt för utomstående att såväl tillförlitligt bedöma som rapportera om förhållandena i Nordkorea. Vidare är det svårt för utlänningar att komma i kontakt med nordkoreanska medborgare i landet och att själva bedöma förhållanden utanför huvudstaden. Denna rapport grundas därför till stor del på andra- och tredjehandsuppgifter.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällstyrning

Nordkorea har inget oberoende rättsväsende med tillhörande tillsynsorgan, även om konstitutionen fastställer att domstolarna ska vara oberoende. Konstitutionen ålägger samtidigt domstolarna uppgifter, exempelvis att skydda det socialistiska systemet, egendom som tillhör staten och kooperativ, vilket i praktiken inskränker oberoendet. Domstolssystemet är uppdelat på den centrala domstolen, provinsdomstolar och så kallade folkdomstolar på ortsnivå. Under den centrala domstolen lyder också en militärdomstol. Överklagan kan ske till nästa instans och den centrala domstolen är också

den högsta. Domare till den centrala domstolen och provinsdomstolarna utses av parlamentet medan folkdomstolarna bemannas lokalt.

De knapphändiga uppgifter som finns om rättsväsendets arbete pekar på att domstolsväsendets funktioner inte utövas för att skydda individen mot staten, utan snarare för att skydda systemet mot individen. I praktiken görs en skillnad mellan politiska och icke-politiska brott, där de tidigare ofta rapporteras avgöras före rättegången av säkerhetsministeriet (*State Security Department*).

Rättsliga avgöranden verkställs men deras grund kan ofta ifrågasättas. Enligt lag ska det finnas möjlighet för medborgare att framställa klagomål mot staten när deras rättigheter eller intressen har kränkts, men i praktiken förekommer knappast ansvarsutkrävande. Däremot finns uppgifter om att statliga företrädare på en rad poster utan rättsligt förfarande bestraffats från högre nivå för påstådda begångna fel och misstag. Ansvarsfriheten är utbredd bland representanter från en rad statliga instanser, däribland polis- och militärväsendet.

Nordkorea hade plats 174 av 176 i *Transparency International's* index över upplevd korruption 2016. Korruption förekommer inom statsapparaten och strafffriheten tycks vara utbredd. Även inom de ekonomiska och militära strukturerna rapporteras det om mycket utbredd korruption. Korruption anges ibland som skäl vid utrensningar i de politiska och militära skikten men inga åtgärder för att minska korruptionen rapporterades under 2016.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Nordkoreas politiska system innehåller inte någon mekanism som gör det möjligt för landets befolkning att påverka landets politik och ledarskap. Den dominerande politiska kraften är det statsbärande Koreanska arbetarpartiet (KAP). Ytterligare mindre partier existerar och har begränsad representation i parlamentet, den Högsta Folkförsamlingen. Dessa partier är fullständigt lojala mot det rådande samhällssystemet, som inte ger utrymme för politisk opposition i normal bemärkelse. Parlamentet sammanträder endast korta perioder för att godkänna de beslut som förberetts av regeringen och KAP.

Vart femte år hålls val till parlamentet. Det senaste valet hölls 2014 och bedömdes av omvärlden vara varken fritt eller rättvist. Inga utomstående observatörer bevakade valet. Valdeltagandet uppgick till 99,97 procent. Avhoppare har rapporterat att de röstande öppet övervakas vid valen och att eventuella nej-röster måste läggas i en särskild valurna.

Enligt konstitutionen har alla över 17 år rätt att ställa upp i val ”oavsett kön, ras, yrke, vistelsetid i landet, fastighetsinnehav, utbildning, partitillhörighet, politisk åsikt eller religionstillhörighet”. I praktiken utsågs kandidaterna centralt och endast en kandidat förekom på valsedeln i respektive valkrets i det senaste valet.

Enligt UNICEF besatt kvinnor 20 procent av platserna i parlamentet 2015 och 16 procent av de högre positionerna inom ministerierna.

Det civila samhällets utrymme

Oberoende organisationer för mänskliga rättigheter tillåts inte verka i Nordkorea och något nationellt civilsamhälle finns inte i egentlig mening. Utländska civilsamhällesorganisationer tillåts undantagsvis verka i landet och då endast under nära övervakning av myndigheterna och med strikt begränsade uppdrag.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns omfattande och samstämmiga uppgifter om kränkningar av medborgerliga och politiska rättigheter. De som misstänks vara politiskt oliktankande och individer som i annat avseende bryter mot samhällssystemets regler utsätts för allvarliga övergrepp, inklusive avrättningar. Ett system av fängelse- och interneringsläger omfattar enligt FN mellan 80 000 och 120 000 personer. Personer som misstänks eller anklagas för oliktankande kan sändas till anstalter för omskolning efter ett administrativt förfarande utan domstolsprövning. Misshandel och tortyr förekommer i behandlingen av oliktankande och brottslingar. Många i fängelse- och arbetsläger ska enligt avhoppares berättelser ha dött av svält, sjukdom eller andra umbäranden. Enligt vittnen förekommer utomrättsliga avrättningar i lägren, ofta i samband med flyktförsök, och våldtäkt och tvångsaborter utgör ett systematiskt inslag i behandlingen av internerade.

Information om fängelseförhållanden är knapphändig, men de rapporter som finns talar om svåra förhållanden med kroppsliga bestraffningar, brist på mat och undermåliga sanitära förhållanden. Regelmässig och oberoende inspektion av fängelseförhållanden tillåts inte.

Förhållandena i landet medför att delar av befolkningen tvingas fly under omständigheter som gör dem sårbara för människohandel i det land de ankommer till, vanligen Kina.

I rapportering i anslutning till den senaste granskningen av Nordkorea i FN:s universella granskningsmekanism för mänskliga rättigheter (UPR) 2014 förekom fortsatt uppgifter om och kritik mot ovan nämnda omfattande kränkningar av respekten för liv, kroppslig integritet och förbudet mot tortyr.

Dödsstraff

Dödsstraff förekommer på straffskalan i Nordkorea. Dödsstraff verkställs kontinuerligt och ibland offentligt men det totala antalet är okänt. I december 2016 förekom uppgifter i media om att ledaren Kim Jong Un skulle ha utfärdat order om att förbjuda publika avrättningar. Antalet brott som kan föranleda dödsstraff är runt 20. Förutom mord, sammansvärjningar mot staten, högförräderi, terrorism och hjälp till fienden omfattar listan sedan 2012 även bland annat grov narkotikasmuggling, sedelförfalskning och våldtäkt. Dödsstraffet får enligt strafflagen inte tilldömas den som var under 17 år vid brottets tidpunkt och inte verkställas på gravida kvinnor.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Lagstiftningen förbjuder godtyckliga frihetsberövanden, men bland annat enligt *Human Rights Watch* upprätthålls inte lagen. FN:s arbetsgrupp för godtyckliga frihetsberövanden har vid ett flertal tillfällen efterfrågat att besöka Nordkorea men har hittills nekats. Arbetsgruppen har också vid upprepade tillfällen och senast 2015 ställt frågor till regimen om nordkoreaner som uppges sitta godtyckligt frihetsberövade. Svar har antingen uteblivit eller så har fallens existens förnekats.

Resor och rätten att fritt välja bostadsort garanteras i konstitutionen, men gäller inte i praktiken. De inrikes och utrikes resebegränsningarna är omfattande men tycks i praktiken vara på väg att sakta luckras upp. I viss

mån förefaller myndigheterna använda omflyttningar av människor inom landet som ett belönings- och bestraffningsinstrument.

För inrikes resor krävs särskilt tillstånd. Utrikesresor medges för representanter för stat och näringsliv, idrottsutövare och kulturpersonligheter med uppdrag att representera landet utåt eller inhämta kunskaper och erfarenheter i utlandet för statens räkning. Vålbärgade Pyongyangbor tycks också i viss utsträckning kunna genomföra utrikesresor för privata ändamål. En utresevisering krävs och resesällskapet måste uppgå till minst två personer. Utresa utan tillstånd kan enligt strafflagen resultera i upp till fem år i arbetsläger.

Statens förmåga och möjligen vilja att upprätthålla reseförbudet inom landet har varierat över tid. Under svältkatastrofen på 1990-talet rörde sig många människor utanför sin hemort i sökande efter mat och en tillfällig uppluckring av reserestriktionerna kunde skönjas. Nu tycks ytterligare en period med viss ökad mobilitet ha infunnit sig till följd av ökade marknadsaktiviteter, konsumtion och bättre tillgång till transportmedel. Det har också förekommit uppgifter om att det blivit lättare att köpa resetillstånd och muta kontrollanter.

Rättssäkerhet

Nordkoreas konstitution stipulerar att rättegångar förutom i undantagsfall ska vara offentliga. I praktiken har utomstående dock bara tillgång till rättsprocesser i fall rörande brott av mycket ringa karaktär. Den anklagade har rätt till försvar men det förekommer inga oberoende försvarsadvokater utan dessa tilldelas av regimen.

Individer har inte alltid tillgång till rättslig prövning. I mål av mer politisk karaktär förekommer det att rättegång inte hålls, utan den anklagade remitteras direkt till säkerhetsministeriet för fastställande av straff. Politiska brott resulterar ibland i ett kollektivt straff för en hel familj.

Det finns rapporter och undersökningar som uppskattar att merparten av de fängslade i fängelseläger sänds dit utan rättegång, tillgång till rättslig hjälp eller information om vad de anklagats för.

Straffbarhetsåldern för barn är fjorton år.

Straffrihet

Enligt COI:s rapport från 2014 begås omfattande och systematiska övergrepp som innebär brott mot de mänskliga rättigheterna av polis och säkerhetsstyrkor, särskilt i fängelser och arbetsläger, utan att de ansvariga ställs till svars. COI hävdar att brott mot mänskligheten fortfarande pågår i Nordkorea bland annat på grund av den omfattande straffriheten.

Eftersom rättsväsendet inte är oberoende av statsmakten åtnjuter enligt COI politiskt privilegierade grupper viss straffrihet vid såväl korruption som brott mot de mänskliga rättigheterna. Det förekommer inga uppgifter om försök att stävja den utbredda kulturen av straffrihet.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Den nordkoreanska konstitutionen garanterar medborgarnas yttrande- och pressfrihet. Andra delar av konstitutionen som syftar till att skydda statens kontroll väger dock i praktiken tyngre än dessa och yttrande- och pressfriheten är kraftigt begränsad. Journalister är knutna till statliga media och rapporterar uteslutande på uppdrag av dessa. Någon oberoende media finns inte. Censuren är total.

Det finns inga indikationer på förbättring i fråga om yttrande- och pressfrihet. Tvärtom förekommer fortsatt många uppgifter i såväl utländsk media som i berättelser från avhoppare om personer som gripits och förhörts på grund av påstådd kritik mot regimen. Någon samhällsdebatt förekommer inte, och de demonstrationer som genomförs är initierade av staten och riktade mot utländska så kallade fiender. Enligt bland annat *Human Rights Watch* finns ett utbrett nätverk av informatörer som ned på hushållsnivå tillser att även yttranden gjorda i privata sammanhang rapporteras till myndigheterna.

Statens kontroll av media och information är fortsatt näst intill total och en hörnsten i samhällssystemet. Medborgarna har med få och olagliga undantag endast tillgång till den information som staten tillhandahåller i tryck och i sändning. Ett fåtal utländska nyhetsbyråer tillåts att rapportera inifrån landet, men resultatet av deras arbete når inte den nordkoreanska befolkningen. Radioapparater modifieras för att endast ta emot sändningar på de officiella frekvenserna. Kortvågsradio och satellitmottagare är olagliga och TV-systemet skiljer sig tekniskt från grannländerna.

Det förekommer organiserad insmuggling i landet av såväl radioapparater som mobiltelefoner, DVD-skivor och USB-minnen som kan förse innehavaren med information och innehåll från omvärlden. Innehav av sådan apparatur är dock riskfyllt och det saknas trovärdiga uppgifter om hur utbrett innehavet är. Bland annat avhoppare rapporterar att sedan 2014 har regimens kontroll av innehav av otillåten teknisk utrustning skärpts.

Mobiltelefonnätet har byggts ut i snabb takt och antalet mobiltelefonanvändare uppgår enligt officiella källor till närmare tre miljoner. På Pyongyangs gator är förekomsten av mobiltelefoner lika stor som i många andra delar av världen. Dock kan nordkoreaner endast ringa inom landet med dessa telefoner, medan utlänningar använder ett annat nät som även är öppet för samtal till utlandet. Det går inte att ringa mellan dessa två nät och nordkoreaner och utlänningar får med få undantag inte tala i telefon med varandra.

Internet är i praktiken endast tillgängligt för en ytterst begränsad krets inom elitens högsta skikt. Det finns ett nationellt intranät som innehåller utvalt material som hämtats från internet av myndigheterna. Tillträdet till detta intranät ökar långsamt men är fortfarande begränsat.

Nordkorea hade 2016 plats 179 av 180 på Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex.

Mötes- och föreningsfrihet

Konstitutionen reglerar mötes- och föreningsfrihet. Offentliga möten som inte inhämtat godkännande på förhand och som inte kontrolleras av en statlig funktion är förbjudna och förekommer inte. Intresseföreningar såsom sammanslutningar av arbetstagare, branschföreningar, ungdoms- och kvinnoförbund spelar en viktig roll i regimens kontroll över medborgarna. Föreningsfrihet råder inte eftersom det är obligatoriskt för samtliga medborgare, inklusive barn, att vara medlemmar i föreningarna. Arbetare har inte rätt att bilda eller ansluta sig till oberoende fackföreningar.

Religions- och övertygelsefrihet

Den personkult som omger den nuvarande ledaren och hans avlidne far och farfar är en central och integrerad del av samhällssystemet och inpräntas från förskoleåldern. Religion utgör inte en del av Juche-filosofin, den

nordkoreanska statsideologin som karaktäriseras av oberoende och självtillit, inklusive självförsörjning. Det sker ingen religionsundervisning i skolorna.

Religionsfriheten garanteras i konstitutionen sedan 1992 men är i praktiken starkt begränsad. Konstitutionen fastslår också att ingen får använda religion som ett medel att främja utländskt inflytande eller störa samhällsordningen. Det finns ett litet antal kyrkor och buddisttempel vilka samtliga kontrolleras av staten. Viss religionsutövning inom ramen för dessa kyrkorum och andra snäva ramar tillåts.

Enligt vittnen och offer förekommer en aktiv förföljelse av personer som engagerat sig i religiösa aktiviteter utanför de som kontrolleras av staten, sökt sprida kristendomen eller varit medlemmar av församlingar med anknytning till evangeliska grupper i utlandet. Ett antal av landets många fångar uppges sitta fängslade på religiösa grunder. Uppgifter har förekommit om att troende från en rad trossamfund utsatts för hot, trakasserier, misshandel och mord.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Nordkorea är ett av få länder i världen som inte är medlem i ILO och har således inte ratificerat någon av ILO:s åtta centrala konventioner. Upprätthållandet av rätten till arbete, såsom konstitutionen garanterar, är en viktig del i Nordkoreas samhällsbyggnad. Officiellt råder full sysselsättning. Löner sätts centralt och arbetstiden är reglerad till åtta timmar per dag. I praktiken är dock arbetsdagarna betydligt längre

Utöver ordinarie arbete ägnas en betydande del av medborgarnas tid åt politiska studier samt till säsongsbetonade eller andra arbeten inom främst jordbruks- och byggsektorn. Ingen del av befolkningen tycks helt undantagen från att kallas in till denna typ av manuellt arbete. Mobiliseringen av arbetskraft av detta slag, även om det nationellt kallas volontärarbete, är tvångsarbete som syftar till att kontrollera befolkningen och upprätthålla landets ekonomi. År 2016 har två längre arbetsintensiva kampanjer om 70 respektive 200 dagar genomförts och ytterligare minskat många arbetares möjlighet till återhämtning. Adekvat skyddsutrustning saknas ofta vid dessa arbeten och rapporter finns om omfattande arbetsskador och olyckor.

Det förekommer uppgifter om att personer i fängelse, arbetsläger och häkte tvingas till tungt kroppsarbete under farliga och svåra förhållanden. Vidare bedömer *Amnesty International* att runt 50 000 nordkoreaner av regeringen skickats till andra länder för att arbeta inom olika sektorer under 2015 och 2016. Enligt *Amnesty Internationals* rapport utsattes dessa arbetare ofta för långa arbetsdagar och bristfälliga arbetsförhållanden. Arbetarna hindrades vidare från kontakter med det lokala samhället och lön utbetalades av värdländerna till den nordkoreanska regimen för att först efter substantiella avdrag nå arbetstagaren.

Enligt Nordkoreas senaste rapport till konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor (CEDAW) år 2016 är andelen kvinnor i arbetskraften 47,8 procent. Män och kvinnor arbetar till viss del inom olika sektorer, där kvinnorna oftare arbetar inom lågavlönade sektorer, och män oftare återfinns i chefspositioner. Enligt rapporten till CEDAW vidtas dock utbildningsåtgärder bland annat inom jordbrukssektorn för att öka andelen kvinnor i chefsposition. Pensionsåldern för män är 60 år och för kvinnor 55, vilket bidrar till inkomstskillnader bland pensionärer. Kvinnor bär också traditionenligt ett större ansvar än män för arbetet i hemmet.

Konstitutionen förbjuder arbete före 16 års ålder men ungdomar tvingas ofta utföra så kallat volontärarbete flera timmar i veckan.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Enligt konstitutionen har medborgare rätt till fri hälso- och sjukvård. Ett relativt brett utbyggt nät av sjukhus och kliniker finns i landet, men dessa är ofta gamla och möjligheterna till adekvat vård är undermåliga. Efter 2014 års granskning i FN:s universella granskningsmekanism åtog sig Nordkorea att förbättra situationen på hälsoområdet genom att bland annat öka de hälsorelaterade utgifterna. Liknande utfästelser gjordes samma år i halvtidsöversynen av den strategiska plan för hälsosektorn som löpte under perioden 2010–2015. Enligt FN är de resurser som staten avsätter dock fortsatt otillräckliga för att täcka ens de basala behoven av mediciner, vaccinering och akutsjukvård. Kvaliteten på vården möter enligt FN inte heller internationella standarder. Stora brister finns bland annat inom de grundläggande livräddande funktionerna, sjukhusbyggnaderna och den medicinska utrustningen. Patienter tvingas ofta att själva betala dyrt för mediciner, i den mån dessa går att uppbringa. Antalet patienter per läkare är lågt, men läkarna saknar förutom tillgång till materiella resurser tillräcklig och

modern utbildning. Invånarna i huvudstaden åtnjuter bättre hälso- och sjukvård än de på landsbygden. Många insatser på hälsoområdet är beroende av stöd från internationella organisationer.

Ett nytt program för förlossningsvården antogs 2014 och följer internationell standard. Resurser behöver dock tillföras för dess genomförande. Enligt UNICEF föder kvinnor i regel på sjukhus och uppföljande besök görs i hemmet. Kunskaps- och resursbrist utgör hinder för att sänka mödradödligheten, vilken 2015 uppskattades till 82 per 100 000 födselar. Abort är lagligt under vissa omständigheter och säker abort var ett av de strategiska områdena i den strategiska planen för hälsosektorn för 2010–2015.

Medellivslängden var 2015 enligt Världshälsoorganisationen 67 år för män och 74 år för kvinnor. Barnadödligheten för barn under fem år uppskattas av FN:s *Interagency Group for Child Mortality* till 25 per 1000 barn 2015.

Rätten till utbildning

Utbildningsväsendet är väl utbyggt och sträcker sig från en omfattande förskoleverksamhet till ett universitetsväsende och ett arbetsplatsbaserat vuxenutbildningssystem. Läskunnigheten ligger nära 100 procent. Den grundläggande obligatoriska utbildningen utökades 2012 från elva till tolv år och är kostnadsfri.

Den utdragna ekonomiska krisen har medfört en urholkning även på undervisningsområdet. Till exempel har enligt UNICEF endast 68 procent av eleverna tillgång till läroböcker. Uppgifter pekar på att skolor i städerna prioriteras framför skolorna på landsbygden. Någon könsdiskriminering förefaller inte förekomma i utbildningssystemet, men kvinnor utgör en minoritet på universiteten. Utbildningsväsendet har också en viktig uppgift i att indoktrinera eleverna politiskt.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Livsmedelsförsörjningen i Nordkorea har varit problematisk i decennier. Under flera år under 90-talet rådde svår hungersnöd i landet. Omfattande internationell livsmedelshjälp har sedan dess förbättrat näringsstandarden för utsatta grupper, men kronisk undernäring förblir ett problem för delar av befolkningen. Spannmålsunderskottet varierar med storleken på skörden. På landsbygden har hushållens matsäkerhet förbättrats genom införandet av

köksträdgårdar i vilka hushållen tillåts odla för eget bruk. Vidare har toleransen för privata marknader ökat i takt med att det allmänna distributionssystemet i allt mindre utsträckning kan tillfredsställa det dagliga näringsbehovet.

Rätten till bostad ingick och genomfördes i landets återuppbyggnadsplaner efter Koreakriget (1950–1953). Det ekonomiska förfallet har dock resulterat i uteblivet underhåll av bostäder. Att Nordkorea fäster stor vikt vid att kunna uppvisa att man garanterar boende för sina medborgare blev tydligt efter de svåra översvämningar som drabbade landet i september 2016, då staten mobiliserade och fokuserade mycket stora resurser för att på kort tid återuppföra bostäderna. Såväl nya som gamla bostadsbestånd lider dock av bristande el- och vattenförsörjning.

Tillgången på konsumtionsvaror och hushållskapitalvaror är knapp på landsbygden, men är, för den som har pengar, omfattande i huvudstaden Pyongyang.

Huvudstaden Pyongyang har en privilegierad ställning vad gäller försörjningssituation, utbildning, hälsovård och infrastrukturella investeringar. De senaste åren har konsekvent sett en förbättrad levnadsstandard och ett växande ekonomiskt välstånd i huvudstaden. Fler och nyare bilar, taxibilar och försäljare, främst kiosker och små marknader, har börjat fylla Pyongyangs gator. Stora resurser har lagts på att bygga sport- och nöjesanläggningar och lekplatser för barn. Skillnaden i levnadsstandard mellan huvudstaden och resten av landet, framförallt landsbygden, är mycket stor. Av det ökade ekonomiska välstånd som märks i Pyongyang syns föga bara en liten bit utanför staden.

Nordkorea finns inte med i UNDP:s index för mänsklig utveckling.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Nordkoreas lagstiftning omhändertar kvinnor och mäns rättigheter i ungefär samma utsträckning och understryker i vissa fall särskilt kvinnors rättigheter. I praktiken spelar dock kvinnor en underordnad, om än viktig, roll i det patriarkala samhället. Kvinnor innehar endast undantagsvis högre positioner. Kvinnor diskrimineras i viss utsträckning i arbetslivet och åtnjuter enligt

vissa undersökningar bland annat som en följd av detta lägre pension än män. Diskrimineringen tar sig bland annat uttryck i löneskillnader, befordringsgång och i typen av arbete som kvinnor tilldelas. Kvinnor dominerar samtidigt de marknadsliknande aktiviteter som äger rum i en slags ekonomisk och legal gråzon, bland annat för att de i lägre utsträckning än män tilldelas fulltidssysselsättning.

Kvinnor i fängelser tillhör de allra mest utsatta och det finns omfattande och samstämmiga rapporter om såväl våld som tvångsaborter. Strafffriheten i dessa fall tycks utbredd trots att strafflagen förbjuder våldtäkt. Våld mot kvinnor såväl i som utanför hemmet rapporteras vara ett problem, men tillförlitlig data saknas. Det finns inget specifikt förbud mot våld i hemmet.

Den svåra försörjningssituationen som drivit många nordkoreaner över gränsen till Kina har särskilt bidragit till ett utsatt läge för de kvinnor som flytt. FN har uttryckt stark oro över människohandel, tvångsäktenskap och prostitution i spåren av denna situation.

Barnets rättigheter

Barn har en särställning i samhället. Flera av årets politiska högtider och helgdagar är tillägnade barnen. Barnomsorgen är mycket väl utbyggd men det förekommer uppgifter om att förskolor inte har resurser att förse barnen med tillräckligt med mat, varpå föräldrar nödgas att ta hand om barnen på annat sätt. Såväl barnomsorg som grundskola bör också ses i ljuset av den intensiva ideologiska fostran som inleds i tidig förskoleålder. Den obligatoriska utbildningen är 12 år sedan 2012. Minimåldern för arbete är 16 år. Lagen förbjuder rekrytering av barn under 16 år till det militära. Barn som föds i arbetsläger är mycket utsatta och avhoppare rapporterar att de tvingas till långa arbetsdagar från ung ålder.

Hungersnöden under 1990-talets andra hälft drabbade barnen särskilt hårt i form av hög barnadödlighet och undernäring. Det sociala skyddsnätet brister. Den omfattande humanitära livsmedelshjälpen, som särskilt inriktats på barn och mödrar, har lett till en märkbar förbättring av dessa förhållanden. Betydande problem bland barn på grund av kronisk undernäring kvarstår, men förekomsten hade enligt UNICEF minskat till 28 procent 2012 jämfört med 45 procent 2000. Därtill hade akut undernäring minskat till 4 procent av barnen 2012, jämfört med 10 procent 2000. Undernäringen beror bland annat på brist på mediciner, rent vatten och

sanitet samt på en ofta näringsfattig diet. Dessa problem tycks drabba pojkar och flickor i ungefär samma utsträckning, däremot är barn på landsbygden betydligt hårdare drabbade än barn i städer, särskilt huvudstaden.

Nordkorea presenterade i maj 2016, fyra år för sent, sin femte rapport till konventionen om barnets rättigheter. Enligt rapporten är förekomsten av barn- och ungdomsförbrytare mycket låg. Barn över 14 år kan dömas och döms till så kallad offentlig utbildning (*public education*) men enligt rapporten har inga barn dömts till reform genom arbete (*reform through labour*). Dödsstraffet får enligt strafflagen inte utdömas till förövare som var under 17 år vid brottets genomförande. Enligt strafflagen är det förbjudet för män att ha samlag med flickor under 15 år. Det finns inga tillgängliga uppgifter om förekomsten av barnaga eller sexuellt utnyttjande av barn. Gatubarn förekommer, men det finns begränsad information om hur många de är.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Befolkningen i Nordkorea är i stort sett etniskt homogen förutom en liten, sedan länge etablerad grupp av etniska kineser.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Lagstiftningen varken bekräftar eller förnekar rättigheter med hänvisning till sexuell läggning eller könsidentitet. Tolerans för hbtq-personer saknas och inget öppet utövande har observerats i landets offentliga liv. Det statliga språkröret *Korean Central News Agency* (KCNA) används ibland till att i skarpa ordalag förneka förekomsten av homosexuella i landet och till att fördöma hbtq-personers agerande internationellt.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Konstitutionen medger formellt asylrätt för ”utlänningar som förföljs på grund av kamp för fred och demokrati, nationell självständighet och socialism samt för vetenskaplig och kulturell kamp”, men det finns inga flyktingar i Nordkorea.

Uppgifterna om hur många nordkoreaner som årligen flyr eller emigrerar är svårbedömda. De som lämnar tar sig huvudsakligen över gränsen till Kina. Kina repatrierar emellertid nordkoreanska flyktingar och det finns trovärdiga uppgifter om att repatrierade personer bestraffas. Enligt vissa civilsamhällesorganisationer har gränsbevakningen ökat markant efter den

nuvarande ledarens tillträde. Internflyktingar förekommer till följd av naturkatastrofer.

Avhopp betraktas enligt strafflagen som ett brott mot staten och bestraffas med minst sju år på reforminstitution. Om brottet bedöms vara av särskilt grov karaktär medger lagen dödsstraff. Internationell media har under 2016 uppmärksammat flera fall av avhopp av nordkoreaner som haft tillstånd att arbeta utomlands, däribland servitriser och diplomater.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Enligt Nordkoreas rapport till granskningen 2014 i FN:s universella granskningsmekanism utgör personer med funktionsnedsättning 8,5 procent av landets befolkning. Nordkorea garanterar i lag dessa personers rättigheter. Lagen uppdaterades senast 2015 och fastställer att personer med funktionsnedsättning har rätt till såväl sjukvård som utbildning och arbete samt att de inte ska diskrimineras. Det är också i lag fastslaget att nya offentliga byggnader ska tillgänglighetsanpassas. Enligt FN förekommer dock fortsatt kontinuerliga brott mot rättigheter för personer med funktionsnedsättning, särskilt gäller det statens användande av läger för personer med funktionsnedsättning och rätten att själva besluta över antalet barn.

Flera rapporter och trovärdiga källor i landet, till exempel utländska civilsamhällesorganisationer bedömer trots allt att detta är ett område där Nordkorea visat framsteg under de senaste cirka fem åren. Framförallt välkomnas att Nordkorea i juli 2013 undertecknade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och den påföljande ändringen av lagen. Konventionen ratificerades i november 2016. Vissa tecken tyder också på en öppnare inställning gentemot personer med funktionsnedsättning, även om bland annat bristen på hjälpmedel och tillgänglighet fortsatt hindrar dessa personer att integreras i det dagliga livet.

Psykiska funktionsnedsättningar har först på senare år ägnats viss uppmärksamhet, bland annat genom att omhändertas tydligare i lagtexten. På provinsnivå finns under den nordkoreanska föreningen för funktionsnedsattas rättigheter (KFPD) paraplyorganisationer som särskilt fokuserar på kvinnor med funktionsnedsättning.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1981 men frånträdde unilateralt 1997. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1981. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 2001. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* och det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1990. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter har inte ratificerats. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2014.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2016.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* och det tillhörande protokollet har inte ratificerats.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* har inte ratificerats.

Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Ett antal FN-organ finns på plats i Nordkorea och ytterligare icke-residentia organ sköter sin verksamhet från andra platser i regionen. Det finns också sex så kallade *European Union Programme Support Units* verksamma i landet. Sverige är en av de största givarna av humanitärt stöd till Nordkorea. Stödet, med betoning på stöd till särskilt utsatta grupper, kanaliseras genom Sida till lokala partners såväl som genom de svenska kärnstöden till de FN-organ som verkar i landet.

Inom ramen för det humanitära biståndet har enskilda organisationer med särskild kompetens rörande funktionsnedsättningar etablerat verksamhet i landet och bedriver denna i nära samarbete med främst KFPD.

I den senaste granskningen av Nordkorea i FN:s universella granskningsmekanism för mänskliga rättigheter (UPR) gav Sverige bland annat rekommendationerna att vidta omedelbara åtgärder för att stoppa användningen av tortyr och annan misshandel av alla fångar, inklusive tvångsarbete, samt att omedelbart stänga ner alla politiska fångläger och villkorslöst frige alla samvetsfångar, inklusive anhöriga.